DOAMNELE ROMÂNE DIN BUCOVINA: ELITISM, FILANTROPISM, MILITANTISM (1891–1918)*

HARIETA MARECI-SABOL

Despre *Societatea Doamnelor Române din Bucovina* s-a scris, mai mult sau mai puțin[1], încercându-se chiar o încadrare a sa în ceea ce istoricii şi sociologii au numit *feminism*, ca mişcare socială organizată şi revendicativă[2]. Cercetarea documentelor istorice atestă şi în Bucovina o schimbare fundamentală în condiția femeii, proces declanşat de transformările revoluționare specifice epocii moderne. La fel ca în Țările Române din primele decenii ale secolului al XIX-lea, dar şi ca în celelalte provincii ale Imperiului austriac, în Bucovina se instalaseră condițiile absolut necesare pentru antrenarea femeii în viața socială, reluându-se în formule similare ceea ce I. Heliade Rădulescu motivase în al său „Curier de ambe sexe" (1837): „jumătate din omenirea contimporană este de sexul cel frumos şi deosebit că şi ea poate să-şi reclame în soțietate drepturile de om atingătoare la felul său"[3].

---

* Comunicare suținută la Simpozionul ştiințific internațional „Asociaționism şi propăşire națională în Bucovina în secolele XIX–XX. 150 de ani de la înființarea Societății pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina", organizat de Institutul „Bucovina" în colaborare cu Institutul de Istorie „A.D. Xenopol" din Iaşi, Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava şi Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, Rădăuți–Cernăuți, 28–29 iunie 2012.

[1] Sofia Ştefanovici, *Societatea Doamnelor Române din Bucovina*, Cernăuț i, 1906; T. V. Ştefanelli, *Miş carea feministă din Bucovina*, în „Viitorul românce lor", nr. 4, aprilie 1912, p. 55–57; Olga Ştefanovici, *Societatea Doamnelor Române din Bucovina*, în „Suceava", Anuarul Muzeului Județean, 1993, XX; Emilian Dan Petrovici, *Repetoriul societăț ilor cultural-naționale românești din Bucovina (1848–1918)*, în „Suceava", Anuarul Muzeului Județean, 1993, XX; Daniela Popescu, *Despre Societatea Doamnelor Române din Bucovina*, în vol. *Simpozionul Naț ional „Cultură ş i civilizaț ie în mănăstirile românești"*, Suceava, Editura Cygnus, 2009, p. 91–95.

[2] Ştefania Mihăilescu, *Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte (1838–1929)*, Iaş i, Editura Polirom, 2002; Mihai-Ştefan Ceauşu, *Femeile în procesul de emancipare națională a românilor din Bucovina*, în vol. C. Turliuc şi M. N. Turliuc (coord.), *Condiția femeii în societatea modernă*, Iaşi, Fundaț ia Academică „A.D. Xenopol", Editura Performantica, 2004.

[3] Ştefania Mihăilescu, *op. cit.*, p. 12.

Analele Bucovinei, **XX**, *1* (40), p. – , Bucureşti, 2013

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

Ieşirea femeii române din cadrul preocupărilor strict casnice a devenit vizibilă la 1848, atunci când îndemnurile generației paşoptiste şi ale celei unioniste, adresate în repetate rânduri femeilor române, de a se angaja, alături de soții şi frații lor, în acțiunea de modernizare, pe temeiuri democratice, a țării, nu au rămas fără ecou. Silvia Bălan scria despre unica fiică a stolnicului Iordachi Murguleț – *Ilinca, mama fraților Hurmuzachi* – educata şi eleganta moştenitoare a moşiei Mihalcea, de lângă Cernăuți, ca despre o entuziastă susținătoare a cauzei naționale. Nu întâmplător, frații Hurmuzachi, alături de Iacob Mureşianu, Alexandru Papiu-Ilarian, Timotei Cipariu ori Ion Maiorescu au inspirat şi sprijinit cea mai veche şi mai prestigioasă organizație de femei din Transilvania: Reuniunea Femeilor Române, constituită la Braşov, în 1850, cu scopul ajutorării „fetițelor orfane române mai sărace”[4]. Grație fondurilor alocate de Bisericile Ortodoxă şi Greco-Catolică, de băncile româneşti şi de românii înstăriți de pretutindeni, mai multe orfane au fost trimise la studii, au fost create şcoli secundare de fete şi apoi internate la Sibiu, Blaj şi Braşov, s-au pus bazele unei biblioteci a Reuniunii ş.a. Ulterior, modelul Reuniunii Femeilor Române din Braşov a motivat crearea unor asociații similare la Sibiu, Blaj, Hunedoara, Deva, Făgăraş, făcând ca româncele să nu rămână „cu nimic îndărătul zelului şi a avântului național al eroilor lor soți”[5].

Într-una din notele publicate de Dionisie Olinescu în revista lui Iosif Vulcan, „Familia”, se menționează că, pentru a nu rămâne „înapoia românilor din Ungaria”, în anul 1856 „s-a pornit înființarea societăților doamnelor române de pe la diferite oraşe de căpetenie”[6]. La 1859, în acelaşi periodic, sunt amintite numele a două bucovinence angajate în acțiuni filantropice – Elena Popovici Logothetti[7] şi Natalia Hurmuzachi[8] – iar în 1877 se consemnează existența unui comitet menit să-i ajute pe cei aflați pe

[4] „Gazeta Transilvaniei”, Braş ov, nr. 38, 17 mai 1852, p. 97.

[5] Ş tefania Mihăilescu, *op. cit.*, p. 24.

[6] Dionisiu O. Olinescu, *Societatea dómnelor rom. din Bucovina*, în „Familia”, anul XXVII, p. 56.

[7] Elena Popovici Logothetti (1841–1928) s-a născut în satul Slobutca, în familia boierului Luis de Logothetti ş i a Victoriei Costin din Ş ipeniț . Era sora lui Emanuil, cel care ocupase slujbe importante, precum cea de comis, serdar, armaş , logofăt, hatman. S-a căsătorit la 8 februarie 1859 cu boierul din Stupca, Alecu, cavaler de Popovici, fost deputat dietal. Acț iunile caritabile desfăş urate în cadrul organizaț iei Crucea Roş ie i-au adus, în anul 1920, „Crucea Elisabetei”, conferită de Principesa României. După moartea soț ului, a înființ at o fundaț ie cu numele acestuia, intrată sub patronajul Societăț ii pentru Cultura ş i Literatura Română. Cf. „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, nr. 458, 1 iulie 1920, p. 3).

[8] Natalia Hurmuzachi (1842–1916) a fost fiica baronului Manolachi Stârcea şi soția lui Nicolae Hurmuzachi. Frații săi, Eugen şi Victor Stârcea, au deținut funcții importante în Bucovina – primul a fost consilier al guvernatorului provinciei, Alexani, iar al doilea a fost deputat în Dieta Bucovinei şi Camera imperială din Viena. Cf. Petru Russşindilar, *Hurmuzăcheştii în viața culturală şi politică a Bucovinei*, Iaşi, Editura „Glasul Bucovinei”, 1995, p. 32.

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

frontul ruso-româno-turc. Cele 12 membre ale sale, împărțite în două filiale corespunzătoare celor două ținuturi – Cernăuți (aflat sub conducerea Nataliei Hurmuzachi) şi Suceava (coordonat de Elena Popovici Logothetti) – au contribuit, cu „multă dragoste şi râvnă", la „reuşita războiului şi pecetluirea independenței"[9], colectând medicamente, scamă, bandaje, alimente şi bani pentru cei „aflați pe câmpul de luptă sau în spitalele de campanie"[10].

Celor două „doamne române" li s-a alăturat Isabella de Buchenthal-Dobrowolski, soț ia lui Gheorghe Flondor[11]. Activând în cadrul Societăț ii Muzicale „Armonia", împreună cu fiii săi ș i cu muzicianul Leon, cavaler de Goian, ea avusese „măreț ul ș i fericitul gând de a preface viaț a tristă ș i monotonă într-un rai de veselie", reuș ind să atragă mulț i români ș i să scoată la iveală graiul, portul, datina ș i cântecele naț ionale"[12]. În anul 1885, aceeaș i Isabella Flondor a luat iniț iativa ajutorării elevilor nevoiaș i cu haine, drept recompensă pentru rezultatele bune obț inute la învăț ătură. Cum aceste ajutoare erau insuficiente, directorul Şcolii greco-ortodoxe din Cernăuț i, Ioan Litviniuc, a apelat la bunăvoinț a mai multor reprezentante ale „elitei naț ionale", rugându-le să colecteze ceva pentru „românaș ii necăș iț i". Au răspuns solicitării sale Alma Volcinschi, Aglaia Isopescul, Olga Grigorcea ș i Sofia Ș tefanovici. Din colecta lor au fost distribuite haine în valoare de 450 de florini, în prezenț a arhimandritului vicar, arhiepiscopul Arcadie Ciupercovici, restul de 1 548 de coroane fiind predat Societăț ii pentru Cultura ș i Literatura Română în Bucovina, reprezentată de vicepreș edintele acesteia, arhimandritul Miron Mihai Călinescu. Înț elegând rostul unei astfel de întreprinderi, dar intuind ș i potenț ialul care transcede filantropismul, el le îndemna pe binefăcătoarele celor sărmani să înființ eze o Societate a Damelor Române, asigurându-le de „sprijinul ș i binecuvântarea sa". Însăș i baroana Eufrosina Hurmuzachi[13] le adresase acestora întrebarea: „D-voastră de ce nu fondaț i o societate? Asta era dorinț a cea mai vie a soț ului meu, fiindcă sunt convinsă că damele din Bucovina, cu puterile unite, ar putea

[9] I. Nistor, *Răsunetul războiului din 1877 în Bucovina ş i Basarabia*, în „Cultura Naț ională", Bucureș ti, 1927, p. 6–7.

[10] *Ibidem*, p. 7.

[11] Isabella de Buchenthal-Dobrowolski (1835–1890) a fost soț ia lui Gheorghe, cavaler de Flondor ș i mamă a ș apte copii. Datorită poziț iei sociale a soț ului său, deputat în Dieta Bucovinei, s-a bucurat de respect ș i autoritate, dobândite prin corectitudinea exemplară a caracterului său, prin virtuț ile civice ș i consecvenț a în păstrarea tradiț iilor românești.

[12] Sofia Ș tefanovici, *op. cit.*, p. 76.

[13] Eufrosina von Petrino Armis (1819–1891) s-a născut în familia lui Eudoxiu Hurmuzachi. Este caracterizată drept o femeie cultă, iubitoare de artă, cu idei progresiste, care merita întreaga admiraț ie a celor din jur. Primul dintre cei cinci copii ai săi a fost Dimitrie Petrino, viitorul poet.

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

lucra pentru înaintarea culturii poporului nostru. De aș fi mai tânără, aș fi și eu cu d-voastră”[14].

În numărul din aprilie 1912 al publicației „Viitorul românce lor”, T. V. Ștefanelli insista asupra aspectelor „naționale” care motivaseră o astfel de inițiativă: „A fost destul ca damele noastre să-şi arunce numai privirile în dreapta şi în stânga, ca să vadă câte dureri sunt de alinat, câte suflete de mângâiat, câte ființe de crescut şi de ferit de înstrăinare, căci moartea ce ne paşte aici în țară este înstrăinarea de neam în urma pohoiului slav ce creşte mereu şi ca un polip cu mii de brațe ne tot împresură încet-încet, dar sigur, până nu mai dăm semn de viață. Damele noastre aveau ochi să vază şi vedeau. Vedeau şi-şi ziceau: ce frumoasă şi binecuvântată ar fi munca care măcar în parte ar pune stavilă înstrăinării de neam şi limbă şi ar pune temelia pentru o creştere națională a copiilor din popor, ca şi aceştia, la rândul lor, să dea piept cu duşmanii neamului şi să crească generații conştiente de menirea lor şi pregătite pentru lupta conservării de neam şi limbă”[15].

Stabilind o cronologie a evenimentelor, Sofia Ștefanovici fixează începuturile organizației în toamna anului 1888, atunci când Elena Popovici Logothetti[16], Veronica Mitrofanovici, Ștefania Hurmuzachi, Aglaia Isopescul, Alma Volcinschi, Sofia Ștefanovici și Olga Grigorcea au pus bazele Societății Doamnelor Române din Bucovina. Un an mai târziu, în noiembrie 1889, s-a convocat o adunare în cadrul căreia a fost ales un comitet provizoriu[17] de „doamne române din diferite stări, care să facă preparativele pentru înființarea acestei societăți și să elaboreze statutele. Din acest comitet făceau parte baronesa Eufrosina Petrino-Armis, Iulia Bumbac, Elisaveta Bejan, Minodora Coca, Aglaia Cosovici, Aristea Grecul, Olga Grigorcea, baronesa Natalia Hurmuzachi, baronesa Ștefania Hurmuzachi, Aglaia Isopescul, Eugenia Olga Morariu, Agripina Onciul, baronesa Anisia Musteață, Fevronia Popescul, Elena Popovici, Elena Reus-Mîrza, Iosefina Seleschi, Sofia Ștefanovici, baronesa Victoria Stârcea, Sinclitichia Wojucki, Alma Volcinschi, Elena Voronca, Sofia Zaloziecka și Virginia Zurcan”[18]. După cum observa Dionisie Olinescu, mențiunea „doamne române din diferite stări” este generoasă, întrucât acest „comitet atât de imposant” reunea „în maioritatea sa [...] aristocrate române”. T. V. Ștefanelli precizase în materialul referitor la feminismul bucovinean – înțeles, mai întâi, ca „mișcare culturală” – că rolul de „fruntaș” le-a revenit „damelor noastre de viță de boier”; însăși Societatea era formată din „soții de boieri, de preoți și de

[14] Sofia Ștefanovici, *op. cit.*, p. 76.
[15] T. V. Ștefanelli, *op. cit.*, p. 55.
[16] „Deșteptarea”, Cernăuți, nr. 10, 15/27 mai 1895, p. 78.
[17] Sofia Ștefanovici, *op. cit.*, p. 77.
[18] Dionisiu O. Olinescu, *op. cit.*

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

intelectuali”[19]. Oricum, influenț a politică a familiilor lor ș i substanț ialele lor venituri au favorizat aprobarea statutelelor de către Guvern, la 6 aprilie 1890. Adunarea generală a noii Societăț i a fost convocată pentru data de 25 ianuarie/6 februarie 1891, la Cernăuț i, acolo unde îș i avea ș i sediul. La ceremonia de constituire au luat parte 55 de „femei române” din Bucovina sau cele ce formaseră organizaț ia „Românceleˮ din toate stările ș i toate timpurile”.

În numărul 10 din 15/27 mai 1895, ziarul „Deș teptarea” populariza scopul Societăț ii, anume acela de a lucra „pentru sporirea înveț ământului mai ales la partea femeească a poporului român din Bucovina ș i pentru sporirea lucrurilor de casă, adecă a feluritelor ț esături ș i cusuturi. Ca să ajungă la ț inta aceasta, societatea îndemna pe părinț i să-ș i trimită copiii regulat la ș coală, dă stipendii ș i ajutoare, tipăresc cărț i ș i alte scrieri folositoare, încurajează acele femei ce fac ț esături ș i cusuturi frumoase,
dându-le daruri ș i grijesce ca aceste lucruri să se poată vinde”[20]. Privind retrospectiv, Ș tefanelli scria, la rândul său, despre interesul „doamnelor române” pentru „înaintarea femeii tocmai din stratul larg şi mare al țărănimii noastre”[21]. Cu alte cuvinte, menirea noii organizaț ii de femei era „solitară”, culturală, filantropică ș i de interes obș tesc românesc.

Veniturile societăț ii urmau să se constituie de pe urma donaț iilor, a organizării unor petreceri poporale ș i a taxelor (cotizaț iilor) membrilor de „cinci feluri” – după cum informa acelaș i periodic cernăuț ean: „1) Membri fundători, care plătesc numai o dată 50 fl.; 2) Membri de rând, cari dau pe an măcar 2 fl.; 3) Membri sprijinitori, care plătesc pe an măcar 1 fl.; 4) Membri de onoare ș i 5) Membri corespondenț i, adecă de aceia ce scriu ș i pe cari societatea îi alege prin ț inuturile ț erii ca să fie de ajutor”[22].

O primă condiț ie pentru funcț ionarea Societăț ii a fost extinderea ei în întreaga Bucovina, prin deschiderea unor filiale în oraș e ș i sate, iar aprobarea statutelor de către Guvernul Ț ării, la 31 martie/12 aprilie 1891, a facilitat acest proces[23]. Prima filială a Societăț ii a luat ființ ă la Suceava, în decembrie 1891, sub conducerea
Veronicăi Mitrofanovici. În aceeaș i perioadă, Elena Popovici a deschis o filială la Stupca, iar Elena Voronca una la Mihalcea[24]. Altele au apărut la Bilca, în 31 ianuarie

[19] T.V. Ș tefanelli, *op. cit.*, p. 55.
[20] „Deș teptarea”, nr. 23, 1/13 decembrie 1894, p. 179.
[21] T.V. Ș tefanelli, *op. cit.*
[22] Sofia Ș tefaniovici, *op. cit.*, p. 80.
[23] „Gazeta Bucovinei”, Cernăuț i, nr. 3, 9/21 mai 1891, p. 3.
[24] Sofia Ș tefanovici, *op. cit.*, p. 79.

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

1892 (prin grija Mariei Brăilean)[25], la Câmpulung Moldovenesc (în februarie 1892[26]) și Siret (26 mai 1892[27]). Până în 1906, presate de ceea ce doamnele române numeau „pericolul deznaționalizării românilor", Societatea a ajuns să numere 30 de filiale, cu 230 de membri[28].

În ceea ce privește acțiunea caritabilă, care adăuga componentei feministe o dimensiune națională, specifică asociațiilor de femei create în provinciile românești aflate sub dominație austro-ungară, la numai un an de la crearea oficială a Societății, la 10/22 martie 1892[29], doamnele române au inițiat, la Cernăuți, un curs de limba română. Pentru subvenționarea sa, Victoria Grigorcea a oferit comitetului o rentă anuală de 200 de coroane[30]. Dacă în anul 1892, cursul a fost frecventat de 142 de fete, în 1893 numărul lor a ajuns la 172, iar în 1894 la 217[31]. Limba română se preda timp de 7 ore pe săptămână, în localul Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina[32], iar la examene urmau să participe atât comitetul organizator, cât și părinții elevelor. Prima probă de acest fel s-a desfășurat la 24 martie 1893, sub îndrumarea învățătoarei Ștefania Turetchi. Examinarea cuprindea: „lectura, istorisirea bucăților cetite, literatura, poetica, istoria după metoda biografică și, în urmă, cântarea"[33]. Derularea acțiunii găzduite de unul dintre saloanele Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina a făcut-o pe vicepreședinta Sofia Ștefanovici să adreseze cuvinte de laudă la adresa celor interesați de învățarea temeinică a limbii române, „care este cunoscută și de străini ca o limbă frumoasă, dulce, plăcută și armonioasă"[34].

Un alt examen a fost ținut pe 18 iunie 1893, atunci când „fetițele cele mai mici au cântat, au dat o serie de răspunsuri din materii mai intuitive și au declamat multe poesioare potrivite priceperii lor", apoi „s-au discutat câteva evenimente din istoria noastră, s-au vorbit despre câțiva literați, ale căror poesii au fost declamate"[35]. Festivitatea s-a încheiat cu discursuri care încurajau frecventarea cursului, cu intonarea *Imnului poporal* și, evident, cu decernarea de premii elevelor merituoase. „Răsplata"

[25] „Gazeta Bucovinei", nr. 8, 26 ianuarie/6 februarie 1892, p. 3.
[26] Idem, nr. 8, 6/18 februarie 1892, p. 3.
[27] Idem, nr. 37, 14/26 mai 1892, p. 4.
[28] Emilian Dan Petrovici, *Repetoriul societăților cultural-naționale românești din Bucovina (1848–1918)*, în „Suceava". Anuarul Muzeului Județean, vol. XX, 1993, p. 236.
[29] „Deșteptarea", nr. 23, 1/13 decembrie 1894, p. 180.
[30] Sofia Ștefanovici, *op. cit.*, p. 80
[31] „Deșteptarea", nr. 23, 1/13 decembrie 1894, p. 180.
[32] Idem, nr. 5, 1/13 martie 1894, p. 34.
[33] „Gazeta Bucovinei", nr. 22, 18/30 martie 1893, p. 2.
[34] *Raportul Societății Doamnelor Române, anii II–III*, 1893, p. 6.
[35] „Gazeta Bucovinei", nr. 48, 20 iunie/2 iulie 1893, p. 3.

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

consta în rechizite, îmbrăcăminte și cărți de literatură română, din colecțiile Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina.

Intervenția Sofiei Ștefanovici pe lângă comitetul Societății a făcut ca 20 de școlărițe, „dintre cele mai sărace", să fie primite în camerele laterale ale sălii de curs. Masa și gazda erau gratuite, iar supravegherea cădea în sarcina Catincăi Popescu, o preoteasă văduvă[36]. Lua ființă, așadar, unul dintre primele internate de fete. Oricum, la Cernăuți, problema „adăpostirii" fetelor venite pentru studii era îngrijorătoare; acolo, scria Stefanelli, „este lucru de tot greu să afli gazde românești și se-ți dai copilul în case de oameni streini [...] unde poate deprinde orice lucru strein, poate audzi și deprinde chiar sudalme și batjocuri împotriva neamului nostru românesc, dară lucruri cari să priască naței noastre cu bună seamă că nu mai aude și nu mai deprinde"[37]. Tocmai din această cauză, înființarea unei școli românești și a unui internat devenise o problemă vitală. Însuși Iancu cavaler de Volcinschi solicitase Dietei Țării „un sprijin bănesc din Fondul greco-ortodox". Apelul rămânând fără niciun rezultat[38], „pe noi amar ne durea când vedeam copilele noastre române fără școală românească"[39] – notau corespondenții „Deșteptării".

La 12 februarie 1894, boierul stroiești ean George Popovici a donat suma de 20 000 de coroane pentru construirea celor două clădiri[40]. Cu 25 000 coroane, Societatea Doamnele Române a cumpărat o casă în Strada Armenească din Cernăuți, într-o „parte mai retrasă, dar foarte sănătoasă a orașului"[41]. Casa, reparată și transformată în „gazdă" pentru „copilele școlărițe", a primit denumirea de „Internatul pentru fetițe române", materializând astfel una dintre ideile fruntașelor organizației și devenind, potrivit presei vremii, o faptă de „vecinică pomenire și de iubire de neam"[42]. În data de 15 septembrie 1894, deschiderea internatului s-a făcut într-o atmosferă solemnă, noul locaș fiind „îmbrăcat cu flori și verdeață, prin săli răsunau cântecele, iar cele 30 de fetițe pregătite în haine festive erau îngenunchiate, căci însuși Eminența Sa Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Doctor Silvestru Morariu sfințea casa și dădea Internatului binecuvântarea sa"[43].

[36] Idem, nr. 85, 28 octombrie/19 noiembrie 1893, p. 3.
[37] „Deșteptarea", nr. 10, 15/27 mai 1895, p. 78.
[38] Idem, nr. 5, 1/13 martie 1894, p. 35.
[39] *Ibidem*.
[40] Sofia Ștefanovici, *op. cit.*, p. 81.
[41] *Școala română de fete în Cernăuți*, în „Familia", anul XXX, nr. 9, 27 februarie/11 martie 1894, p. 106
[42] „Deșteptarea", nr. 60, 1/13 decembrie 1894, p. 2.
[43] Idem, nr. 17, 12/24 septembrie 1894, p. 135.

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

Organizarea Internatului era asigurată printr-un statut care fixa drept scop al aș ezământului acela „de a da copilelor de naț ionalitate română, care frecventează ș coalele din Cernăuț i, locuinț ă ș i vict, a preveghea purtarea lor, a sprijini ș i uș ura prin acestea creș terea ș i cultura naț ională a tineretului femeesc”[44]. Cele 30 de locuri – obț inute prin concurs numai de către „copilele de naț ionalitate română, care au o purtare bună ș i dovedesc prin testimonii că au învăț at cu succes bun ș i că sunt sănătoase”[45] – puteau fi gratuite sau cu taxă, cuantumul acesteia din urmă fiind fixat anual de comitetul Societăț ii; suma trebuia să acopere costurile de „locuinț ă, vict, luminat, încălzit ș i servit”. Hainele, cărț ile, rechizitele, cursurile de limba franceză, italiană, engleză, desen ș i muzică instrumentală trebuiau suportate de părinț ii elevelor. Existau însă ș i câteva condiț ii cu caracter obligatoriu, precum frecventarea cursului de limba română ș i, eventual, înscrierea la „Ș coala de fetiț e cu limba de instrucț iune română” – un deziderat mai vechi al Societăț ii Doamnelor Române. Hrana, considerată a fi „variată ș i îndestulătoare”, se servea de patru ori pe zi, la orele 7.00, 12.30, 17.30 ș i 19.30, iar posturile „prescrise de biserica greco-ortodoxă” trebuiau respectate întocmai.

Ș i programul elevelor era unul extrem de riguros; el începea dimineaț a, la ora 6.00 în intervalul septembrie – martie ș i 5.30 în perioada aprilie–august, ș i se încheia în fiecare seară la orele 21.00. După dejunul de la ora 7.00 urmau cursurile ș i „o pauză de recreare până la masă” petrecută în muzeu sau grădină, apoi prânzul, pregătirea pentru cursurile din ziua următoare ș i, la sfârș it, cina. La orele 20.30, „la semnul clopoț elului, copilele se adună în museu la rugăciunea de seară”, iar la ora 21.00 „se sting luminile”. Prin „bunăvoinț a directorei sau a substitutei ei”, elevele puteau ieș i în oraș sau puteau organiza, în grădină, „felurite jocuri”. De asemenea, ele aveau datoria de „a-ș i curăț i singure îmbrăcămintele, a-ș i face patul ș i a ț ine curate dormitoarele ș i sala de instrucț iune”[46]. Orice încălcare a regulamentului atrăgea „pedeapsa”, „dojana”, iar în caz de „repeț ire” urma „detragerea liberăț ii”. Exmatricularea elevelor, generată de „purtarea necuviincioasă”, era discutată în comitetul Societăț ii Doamnelor Române, dar numai după înș tiinț area părinț ilor.

În conducerea personalului internatului intrau trei persoane obligate să locuiască permanent în incintă: directoarea, locț iitoarea acesteia sau *substituta* ș i econoama. Directoarea, deopotrivă titulara cursului de limba română, era preș edinta Societăț ii („instanț a a doua în conducerea Internatului”), conlucrând, în acelaș i timp, comitetului, căruia îi raporta observaț iile. *Substituta* sau locț iitoarea directoarei (*ex officio directora*) avea datoria de a respecta deciziile directoarei, iar economei îi

[44] „Gazeta Bucovinei”, nr. 60, 19/31 iulie 1894, p. 2.
[45] *Ibidem.*
[46] *Ibidem.*

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

revenea sarcina de a întocmi registrele financiare și a se ocupa (împreună cu „un personal suficient") de „prepararea" și „conservarea" alimentelor necesare instituției. Comitetul Societăți i trebuia să angajeze un medic în vederea asigurării serviciilor medicale și pentru „a dispune toate cele trebuincioase relativ la higiena internatului". Dar dacă o elevă contracta o boală contagioasă, părinți i erau avertizați și „ca să iae pe bolnavă din internat în tratament privat"[47].

„Gazeta Bucovinei" amintește de vizita din 25 iunie 1894 „a unei deputați uni a Doamnelor Române, reprezentată prin vicepreședinta Sofia Ștefanovici, casiera Elena Eusebie Popovici și secretara Virginia Țurcan, la noul conducător al guvernului țerii, spre a-l saluta în numele întregii societăți". Însuși contele Goess a promis că va sprijini, după puterile sale, realizarea obiectivului „binefăcătoral"[48]. La 12 octombrie 1895, Internatul de fetițe a fost vizitat de contesa de Kielmansegg, soția contelui
Erich Kielmansegg, guvernatorul Austriei de Jos, fostul prim-ministru și fiica doamnei Maria de Lebedeff. Pentru gazetarii români a fost uluitor comportamentul contesei care „față de elevele institutului era de o afabilitate și delicatețe extraordinară"[49]. Documentele indică faptul că, până în anul 1912, internatul a asigurat 80 de locuri pentru eleve de la diferite școli, 40 dintre ele fiind scutite de orice taxă.

O altă inițiativă a Societăți i a fost deschiderea Pensionatului românesc, „în care fetițele să se poată cultiva în propria lor limbă românească și să se perfecționeze
într-însa". Doamnele române au avut inițiativa de a distribui așa-numitele „cărămizi" în toată Bucovina, colectând 14 000 de coroane[50], fapt ce a făcut posibilă inaugurarea instituției la 1 octombrie 1896[51]. În *Regulamentul pentru Pensionatul de copile române în Cernăuți*, redat, în extras, în cadrul unui articol intitulat *Noul operă a Societăți Doamnelor Române*, se preciza că scopul acestei instituții este acela de a „crește fiicele din clasa medie" într-un mediu familial, „prin întipărirea ideilor morale în sensul neamului nostru, cu graiul viu național, prin deșteptarea sentimentelor nobile ale iubirii de patrie, de neam, a sentimentelor estetice și morale, bazate pe perceptele religiunii noastre". Era modalitatea prin care Societatea Doamnelor Române încerca să „salveze onoarea și naționalitatea tinerelor mlădițe, a viitoarelor mame și temelii tari ale unui viitor mai bun pentru scumpul neam românesc". Personalul Pensionatului de copile române era format dintr-o directoare, o guvernantă, o

[47] „Gazeta Bucovinei", nr. 60, 19/31 iulie 1894, p. 2.
[48] Idem, nr. 47, 16/28 iunie 1894, p. 2.
[49] Idem, nr. 81, 10/22 octombrie 1896, p. 3.
[50] Sofia Ștefanovici, *op. cit.*, p. 86.
[51] „Gazeta Bucovinei", nr. 63, 8/20 august 1896, p. 3.

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

învăţ ătoare ş i alţ i câţ iva dascăli (fără a se preciza numărul lor). Înscrierea era condiţ ionată de apartenenţ a naţ ională (exclusiv naţ ionalitatea română), încadrarea în intervalul de vârstă de 7–15 ani ş i promovarea unui examen care să ajute la evaluarea cunoş tinţ elor tinerelor candidate. Programul era la fel de strict precum cel din Internat, el putând fi rezumat în următorul fel: „elevele se scoală vara la 6 oare, iar iarna la 6 ½ dimineaţ a. Rugăciunea de dimineaţ ă la 7 oare; mâncarea I la 7 ¼ oare; meditaţ iuni până la 8 oare; instrucţ iunile de la 8–13 ş i de la 2–5 p.m. Oare suplimentare: de la 5–6 după amiadz. Meditaţ ii seara până la 8, urmează rugăciunea de seară ş i culcarea la 9 seara. Recreaţ iuni: de la 9 ¾ –10¼ dimineaţ a; apoi de la 1–2, de la 4 ¾ – 5¼ ş i de la 8–9 seara ş i consistă în plimbări sau jocuri. La timp favorabil se fac plimbări în locuri sănătoase, vara excursii”[52].

În schimbul a 25 de florini pe lună, elevele primeau adăpost, cinci mese pe zi, uniformă ş i instrucţ ie adecvată. Programa ş colară cuprindea discipline precum ,,religiunea; limba română (cetire, dictat, gramatica, stilistica ş i literatura); limba germană (cetire, dictat, gramatica, stilistica ş i literatura); limba franceză; istoria naturală (o parte româneş te, altă parte nemţ eş te); fizica (româneş te); geografia (româneş te ş i nemţ eş te); geometria (româneş te); aritmetica (româneş te ş i nemţ eş te); cântare vocală (româneş te); desen fără stigme; caligrafie (latin, curent); lucru de mână (în oarele neocupate prin propuneri ş i meditaţ ii)”. Din cele 36 de ore prevăzute în planificarea săptămânală, şase erau alocate „lucrului la mână, 5 – limbii române, 4 – limbii germane, câte 3 – calculului (aritmeticii) ş i geometriei, limbii franceze”; în câte două ore se studiau religia, istoria naturală, fizica, geografia, muzica vocală ş i desenul, iar caligrafiei îi era rezervată o oră. Cursurile suplimentare (câte o oră săptămânal) erau cele de „politeţ e” ş i pentru „menagiul casei”. Toate împreună trebuiau să contribuie la „cunoaş terea generală a elementelor de ş tiinţ ă ş i pregătirea cunoş tiincioasă, spre a putea folosi la înaintarea în studii”[53].

Rezonând cu acţ iunile ş i intenţ iile Societăţ ii Doamnelor Române, deputatul Ion Ţ urcan a solicitat ajutorul parlamentarilor din Viena în vederea obţ inerii aprobării pentru deschiderea Ş colii poporale de fete, cu limba de predare română. Dacă la 1 septembrie 1898, ş coala avea două clase, fiecare cu câte două specializări, în 1899 numărul claselor a ajuns la trei. Aflate sub directoratul Eufrosinei Wilhelm, cele mai multe dintre cadrele didactice proveneau din rândul fostelor eleve instruite în Internat. Ş i pentru că ş coala era frecventată de 80 de fete, suma necesară întreţ inerii sale se ridica la aproximativ 3 000 de coroane, bani pe care Fondul greco-ortodox îi putea aloca doar în parte[54].

[52] Sofia Ş tefanovici, *op. cit.*, p. 82.
[53] *Ibidem.*
[54] *Ibidem.*

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

La 1 octombrie 1902, Societatea a inaugurat un „Asil de copii români" destinat copiilor „încă neapţ i de ş coală în limba ş i legea părintească", proveniţ i din mediul muncitoresc specific sectorului nordic al Cernăuţ iului. Dacă administrarea azilului cădea în sarcina Ş tefaniei Hurmuzachi, a Anesiei Mustatza ş i a Elenei Popovici, conducătoare era Ana Visteg, iar în fruntea Şcolii Frobeliene se afla Aurora Filievici[55]. Numărul copiilor cu vârste cuprinse între 3 ş i 6 ani a fost, iniţ ial, de 10, el crescând treptat, până în 1906, la 50. Tot acolo, 16 eleve „sărace de la sate" găseau adăpost ş i hrană. Cazarea, întreţ inerea ş i mâncarea „simplă, însă destulă ş i sănătoasă" erau susţ inute de o subvenţ ie de la Dieta Ţ ării ş i de colecte ş i daruri. Ş i pentru că ş i în partea de sud a Cernăuţ iului „lipsurile păturii de jos a populaţ iei orăş eneş ti româneş ti erau imense, zădărnicind o creş tere adecvată, decentă, a copiilor", la 1 iunie 1906[56], Societatea a deschis un al doilea astfel de aş ezământ în „suburbiul Mănăstiriş te", sub atenta supraveghere a lui Nicu cavaler de Flondor ş i Lilli Flondor[57].

Evident, Societatea a întreprins diverse acţ iuni caritabile, strângând fonduri pentru ajutorarea copiilor sărmani cu alimente, îmbrăcăminte ş i rechizite ş colare. De altfel, sărbătorile religioase din calendarul ortodox erau un bun prilej pentru împărţ irea de daruri; astfel, de „ziua Sfântului Ş tefan", în anul 1895, „ş colerii săraci" din Clocucica au primit „papuci, ciubote, mantale, scurteice ş i materii de fuste în preţ de peste 150 de florini"[58]. Donaţ iile erau făcute de fiecare filială, în prezenţ a comitetului Societăţ ii, a autorităţ ilor locale ş i a „poporenilor ş i poporencelor". Alte venituri se obţ ineau în urma reuniunilor la care se organiza bazarul. Iată cum se reflecta, în acelaş i periodic orădean condus de Iosif Vulcan, o astfel de manifestare desfăş urată la 2 martie 1894, în folosul Ş colii de fetiţ e din Cernăuţ i: „Bazarul a reuş it splendid ş i a produs pentru scopul numit peste 2 500 fl. Damele vindeau în ş atre tot felul de obiecte". Sunt apoi nominalizate persoanele care se ocupau de „beuturi recoritoare", „prăjituri", „tutungerie", „industrie naţ ională", „chioş cul de cafea", „ş ampanie", „bufet" etc.[59].

Ş i pentru că a doua componentă specificată în statutul ş i scopul Societăţ ii era aceea de a spori lucrurile „de casă, adecă a feluritelor ţ esături ş i cusuturi", dintre iniţ iativele pentru păstrarea portului tradiţ ional amintim încurajarea folosirii

[55] *Raportul anual al comitetului Societăţ ii „Doamnelor Române" din Bucovina*, anul XIII, septembrie 1903 – august 1904, Cernăuţ i, 1904.

[56] *Raportul anual al comitetului Societăţ ii „Doamnelor Române" din Bucovina*, anul XV, septembrie 1905 – august 1906, Cernăuţ i, 1906.

[57] „Gazeta Bucovinei", nr. 16, 10/23 iunie 1906, p. 2.

[58] „Deş teptarea", nr. 1, 1/13 ianuarie 1895, p. 10.

[59] „Familia", anul XXX, nr. 9, 27 februarie/11 martie 1894, p. 106.

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

vopselurilor extrase din „ierburi ș i tulpine care nu se distrugeau nici prin apă, nici prin focul soarelui”, păstrând astfel „caracterul vechi naț ional al modelelor adevărat românesci, căci ele au produs ș i admiraț ia streinilor”[60]. În acest sens, la 1 iunie 1899 se deschidea *Cursul de croit ș i cusut albituri*, condus de Elena Eusebie Popovici, „gratuit ș i numai pentru fetele române”.

Societatea a încurajat populaț ia de la sate să trimită la Cernăuț i „cele mai frumoase ț eseturi ș i cusuturi”[61], ca reacț ie la ceea ce „Gazeta Bucovinei” numea „pângărirea” industriei de casă ș i „amenințarea influenț ei negative a modei”[62]. În 1886, la Expoziț ia din Cernăuț i, vizitată de Alteț a Sa arhiducele Carol Ludwig, protectorul expoziț iei ș i ministrul Agriculturii, contele Falkenhayn, cei doi au petrecut „mai ales în pavilionul industriei de casă, unde îs espuse lucrurile de casă. Bogătatea ornamentaț iunilor de pe cămeș ile ș i celelalte îmbrăcăminte, cum ș i de pe covore, încântă foarte mult pe augustul oaspe”. În nota transmisă revistei „Familia”, Dimitrie Olinescu nota că, „într-un unghieț al pavilionului espuse dna de Grigorcea mai multe foteluri acoperite cu brâne ț erăneș ci brodate. Aceste foteluri, cum ș i mai multe alte lucruri din pavilion le cumperă Al. Sa”[63]. Ș i în aprilie 1899, publicul cernăuț ean a fost plăcut surprins cu o Expoziț ie de păpuș i în costum românesc[64], reprezentând portul din toate părț ile Bucovinei ș i Moldovei. Succesul acestei întreprinderi a fost amplificat de iniț iativa unei renumite firme vieneze de a livra acest costum dincolo de hotarele provinciei. La Expoziț ia de industrie casnică ș i artă populară[65], deschisă la 9 noiembrie 1905 în sălile Muzeului din Viena, una din cele ș ase încăperi a fost destinată Bucovinei. Decorarea „în stil românesc” presupunea acoperirea pereț ilor „cu scoarț e ș i icoane bătrâneș ti împodobite cu busuioc”. Grinda „era încărcată cu lăicere, iar dulapul cu blidar era plin cu farfurii originale. În mijlocul odăii erau stativele (războiul) ș i o tânără îmbrăcată în costum naț ional explica celor curioș i cum se ț ese. Vizitatorii erau tare încântaț i de produsele industriei casnice care erau de o frumuseț e netăgăduită: pânzeturile, ș tergarele, năframele, catrinț ele, scoarț ele”. Graț ie acestor rezultate, care veneau să suplimenteze politicile integratoare ale administraț iei imperiale, Societatea a devenit membră a unei Asociaț iuni pentru propagarea industriei casnice femeeș ti a tuturor

[60] Idem, nr. 11, 6/18 februarie, p. 3.
[61] „Deș teptarea”, nr. 23, 1/13 decembrie 1894, p. 180.
[62] „Gazeta Bucovinei”, nr. 15, 16/29 decembrie 1897, p. 2.
[63] Dionisie Olinescu, *Esposiț iunea din Cernăuț i*, în „Familia”, anul XXII, nr. 38, 1886, p. 457.
[64] „Patria”, Cernăuț i, nr. 10, 11/23 aprilie 1899, p. 79.
[65] Idem, nr. 51, 5/17 decembrie 1905, p. 7.

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

provinciilor austriece[66] din Viena, aflată sub înaltul protectorat al arhiducesei Maria Josefa, care avea depozite permanente cu ț esături ș i cusături bucovinene destinate vânzărilor în Viena, Berlin ș i Londra. De asemenea, prin intermediul altei firme vieneze, ț esături ș i cusături bucovinene au ajuns să fie cumpărate ș i admirate în Germania, Anglia, Elveț ia ș i America, iar la expoziț iile din Viena (1905) ș i Berlin (1909) exponate similare au fost premiate.

În această acț iune, care luase, în timp, amploare au fost antrenate, conform *Raportului anual al comitetului Societăț ii Doamnelor Române din Bucovina*, peste „300 de femei ș i fete din Cernăuț i, Storojineț , Câmpulung, Dorna etc.”[67] sau, potrivit Olgăi Ș tefanovici, 500 de femei. Oricum, în anii 1909 şi 1910 veniturile Societăț ii, provenite din valorificarea produselor industriei de casă, au ajuns la aproape 20 000 coroane[68]. Suma totală se ridica la 10 – 12 000 de coroane pe an, în 1909, din care 6 000 reprezenta venitul celor ce munceau efectiv. Acestor fonduri li se adăugau cele provenite din administrarea a 17 fundaț ii precum: „George cav. de Popovici”, „Parascheva ș i Mihalachi de Repta”, „Aurora Tomovici născ. Gribovici, Eugeniu – Aristea – Sinclitichia – Eufrosina Gribovici”, „Constantin ș i Isabella de Flondor”, „Constantin de Stamati-Ciurea”, „Louis conte Logothetti”, „Fundaț iunea Tit ș i Fani de Onciul”, „Iubiliară Francisc Iosif I”, „Dr. Grigori Onciul, Victor baron Styrcea, Hortense ș i Dimitrie ca. de Costin, Nicolae Ursachi”[69].

Nu întâmplător, entuziasmată de acț iunile doamnelor române, „tinerimea românească universitară din Viena” scria într-o „felicitare telegrafică”: „Exprimăm entusiastelor apărătoare ale demnităț ii naț ionale vecinic conș tiente de chemarea lor, sentimentele de admiraț iune ș i de iubire frăț ească. Trăiască viitoarele matroane ale românismului! Tinerimea română vineză”[70]. De asemenea, la 10 iulie 1899, „Colonia română din Viena, întrunită în seara festivă a promoț iunii d-lui Vaida Voievod la gradul de doctor în medicină” transmite următoarea felicitare: „Iubitelor surori! Când mormântul era săpat pentru înmormântarea întregii naț iuni, aț i ridicat fruntea pline de mândrie, dovedind adversarilor deja triumfători, că mai vibrează în inimile june acel sentiment de demnitate, care nu sufere umilirea românilor pe propriul teritor. Entuziasmul cu care urmăriț i lupta desperată arată că spiritul lui Ș tefan cel Mare a

[66] *Raportul anual al comitetului Societăț ii Doamnelor Române din Bucovina*, septembrie 1909 – august 1910, Cernăuț i 1911, p. 6

[67] Idem, septembrie 1908 – august 1909, Cernăuț i, 1909, p. 6.

[68] Olga Ș tefanovici, *op. cit.*, p. 175.

[69] *Raportul anual al comitetului Societăț ii Doamnelor Române din Bucovina*, septembrie 1909 – august 1910, Cernăuț i 1911, p. 6

[70] „Patria”, nr. 288, 20 iunie/2 iulie 1899, p. 3.

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

aprins scânteia salvatoare, ce a pătruns ca fulgerul în noaptea întunecoasă, respândind lumină asupra fatalelor împrejurări; reînvierea virtuț ilor străbune i-au pus în uimire pe duș manii cei mai crunț i ai neamului nostru. Felicitându-ve cordial, ve strigăm: «Înainte sub stindardul tricolor, Providenț a ni-a rezervat încă un rol pe pământul acesta»"[71]. Iar rolul despre care aminteau autorii acelor rânduri avea să se concretiza în alte ș i alte acț iuni caritabile ș i naț ionaliste, timp de încă două decenii, până la înfăptuirea Unirii din 1918.

[71] Idem, nr. 294, 7/29 iulie 1899, p. 2.

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

DOAMNELE ROMÂNE DIN BUCOVINA: ELITISM, FILANTROPISM, MILITANTISM (1891–1918)[*]

HARIETA MARECI-SABOL

Romanian Ladies of Bukovina: elitism, filantropism, militancy (1891–1918)

(*Abstract*)[**]

As in the Romanian countries in the first decades of the nineteenth century, or in the other provinces of the Austrian Empire, in Bucovina the Romanian women's presence out of the strictly domestic concerns became visible after 1848. The exhortations of the 1848 generation repeatedly addressed to women to engage in action to modernize the country, finally got answers. If initially, two Bucovinian ladies (Elena Popovici Logothetti and Natalia Hurmuzachi) were engaged in philanthropy that exceeded the limits of the province, in 1877 is recorded the existence of a committee of 12 members, in order to help those on the front Russo-Romanian-Turkish war. Some periodicals reminded of their love and zeal contributed to the success of the independence war. Establishing a chronology of events, the beginnings of the organization are mentioned in the fall of 1888, when *Society of Romanian Ladies from Bukovina* was founded. A year later, during a meeting, was elected a provisional committee charged with drafting statutes. The Society's goal was to contribute to the education and employment of women in Bukovina, and to perpetuate the Romanian tradition through domestic industry. In other words, the purpose of the new organization of women was ,,solitary", cultural, and philanthropic.

Regarding charity, which add a national scope to the feminist component, specific to associations of women created in the Romanian provinces under Austrian domination, the Romanian ladies started in Czernowitz a Romanian language course, and have founded some ,,pensionates" and boarding schools for girls, as well as an asylum for Romanian workers' children. And because the second component specified in the statute and the purpose of the Society was to increase the ,,homemade" production, or various kinds of fabrics and seams, in order to preserve the traditional clothing through folk costumes. The Society encouraged the rural population to send to Chernivtsi the ,,finest products" in response to what was called as ,,negative influence of fashion". Thanks to these results, which came to supplement the integrative

[*] Comunicare susținută la Simpozionul științific internațional ,,Asociaționism și propășire națională în Bucovina în secolele XIX–XX. 150 de ani de la înființarea Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina", organizat de Institutul ,,Bucovina" în colaborare cu Institutul de Istorie ,,A.D. Xenopol" din Iași, Universitatea ,,Ștefan cel Mare" Suceava și Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, Rădăuți–Cernăuți, 28–29 iunie 2012.

[**] Traducere: Harieta Mareci-Sabol.

BDD-A32926 © 2013 Institutul ,,Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)

policies of imperial administration, the Society became a member of a „domestic women industry Association of all Austrian provinces" in Vienna, under the Archduchess Maria Josefa High Protectorate who have permanent Bucovinian storage of seams for sale in Vienna, Berlin and London.

Keywords*:* Bukovina, Society of the Romanian Ladies, elitism, filantropism, militancy.

BDD-A32926 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:01:10 UTC)